

Відгук

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Васяновича Григорія Петровича на дисертаційне дослідження Ситняківської Світлани Михайлівни «Теорія і методика підготовки фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університетах», подане на захист для здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Масштабні зміни українського суспільства, освіти і науки зумовили потребу подальших наукових пошуків, переосмислення освітньої реальності з метою її удосконалення й упорядкування. Ця тенденція є характерною і для аналізу сучасного освітнього середовища, підготовки фахівців соціальної сфери, яка має відбуватися на засадах гуманізму і демократії. Цій проблемі і присвячено дослідження С. М. Ситняківської, яке з огляду на сказане, є актуальним та доцільним не лише з теоретичних, а й практичних позицій.

Теоретична основа дисертаційного дослідження науково обґрунтована, вона базується на засадах гуманітарної, соціокультурної філософії освіти, яка формує і спрямовує світогляд майбутніх працівників соціальної сфери на усвідомлення особливої значущості їх професії, бути відповідальними й водночас добродійними, здатними на рівні високої компетентності, відповідальності бездоганно виконувати свій професійний обов'язок.

Згідно цього теоретичного положення, системоутворювальним ядром підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університетах є не лише набуття необхідних професійних якостей: знань, умінь, навичок, а й формування цілісної особистості, її почуттєвої, розумової і вольової сфер у вияві їх діалектичної єдності.

Найбільш суттєві наукові результати дисертації.

Науковий апарат дослідження С. М. Ситняківської відповідає вимогам до такого роду робіт і є самодостатнім для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою. Автор чітко визначає предмет, об'єкт, завдання дослідження, що позитивно позначилося на здійсненні наукового пошуку, обґрунтуванні положень дисертації в цілому. Така логіка є послідовною, відповідає науковій проблемі праці та спрямована на її системне розв'язання.

Отже, дисертанткою :

1. На самодостатньому науковому рівні здійснено якісну характеристику понять «професійна підготовка», «фахівці соціальної сфери», «модель професійної підготовки», «білінгвальна освіта», «білінгвальне навчання», «білінгвальна професійна комунікативна компетентність» тощо. Причому ця характеристика здійснена в широкому гуманітарному контексті – філософському, культурологічному, психолого-педагогічному та ін. Позитивним тут є те, що автор не обмежується описовістю, як це досить часто буває, а застосовує при цьому аналітико-критичний та системно-логічний підходи. Це дозволяє подивитися на окреслену проблему у широкому контексті професійної діяльності майбутнього фахівця соціальної сфери. Тим самим, ключові поняття в дослідженні виконують певну методологічну роль. Як відомо, видатний вчений Р. Декарт писав: якби людство правильно визначало і застосовувало поняття, то воно б позбавилося половини тих бід, які має... Тому з урахуванням сказаного, авторові варто було б співвіднести обґрунтовані поняття (наприклад, «білінгвальна освіта», «білінгвальне навчання») з поняттями, що відображають зміст спеціальності, з якої проводиться захист, зокрема – «професійна підготовка фахівців соціальної сфери» та «фахівець соціальної сфери» і т. ін.

2. Автором викладені концептуальні та методологічні положення дослідження, сформульована його провідна ідея, а саме: дисертант доводить, що підготовка фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі є складовою цілісної освітньої системи підготовки майбутніх фахівців, яка включає мету, завдання, принципи, компоненти, умови та результат, що розширює аспект професійної мобільності. Водночас, на нашу думку, концепція дослідження, представлена у вступі до дисертації має дещо гіпотетичний характер; вона могла би бути виписана більш методологічно узагальнено, отже, більш рельєфно співвіднести предмет дослідження з такими окресленими феноменами, як: соціум, особистість, держава, сукупністю соціальних інститутів, євро орієнтованими освітніми процесами тощо.

Втім надзвичайно позитивним є те, що автор, виокремлюючи методологічні засади білінгвальної професійної підготовки фахівців у педагогічній науці та практиці діяльності вищої школи, аргументує свої підходи на трьох рівнях свого наукового пошуку: загальнонауковому

(системний підхід), науково-градієнтному (особистісно-діяльнісному, компетентнісному, соціокультурному, технологічному підходах), лінгвістичному (кредитно-блоковий, тематичний (тезаурусний), лексико-термінологічний підходи). Цілком слушним, на нашу думку, є те, що реалізація кожного з підходів знайшла відображення у методиці впровадження моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі.

І все-таки, дискусійним залишається питання методологічної основи дослідження, яка представлена в підрозділі 1.1. Вважаємо, що вона дещо позбавлена одного з провідних науково-теоретичних підходів, які становлять змістову основу теми дослідження – контекстного. Залучення до дисертаційного дослідження цього підходу дозволило б більш глибоко розкрити як технологію формування білінгвальної професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, так і систему навчально-методичного забезпечення цього процесу. Натомість ще раз наголошуємо, що це питання носить дискусійний характер.

3. Виходячи із теми дослідження, С. М. Ситняківська з'ясовує специфіку підготовки фахівців соціальної сфери. Автором доведено, що ця специфіка полягає в урахуванні широкого кола функцій професійної діяльності, взаємодії з великою кількістю різноманітних джерел інформації, що вимагає володіння не лише фаховими знаннями, а й уміннями спілкуватися, надавати й отримувати інформацію кількома мовами. Отже, можна з впевненістю говорити про те, що пошукувач слушно застосовує для свого аналізу, (крім інших), і кількісно-якісний концепт. З іншого боку, це дозволяє докторантці проаналізувати різні наукові підходи в осмисленні реального стану і потенційні можливості розробки спільних проектів із зарубіжними країнами, побачити в них позитивні аспекти, і знайти реальні шляхи впровадження кращого зарубіжного досвіду у вітчизняну освітню практику.

З цього погляду, вартісним є обґрунтування автором головних принципів професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в умовах університету: загальнодидактичні (професійно-діяльнісної спрямованості, особистісної орієнтації, проблемності навчання, особистісної продуктивності, навчальної взаємодії, новизни); лінгвістичні (полікультурності, комунікативності, мовленнєво-мисленнєвої активності та ін.); специфічні (семантизації інформації, раціональності та оптимальності,

використання іноземної мови як засобу пізнання, міжпредметних зв'язків тощо). Беззаперечно, що усе це виконано пошукувачем на високому науковому рівні і має вагому наукову цінність.

Натомість зазначимо, що сьогодні соціально-культурна роль і місце університету в розвинених країнах світу докорінно змінюється, і такі зміни неминуче стосуватимуться й нас. Справа в тому, що значна кількість університетів навіть у найбільш розвинених країнах світу вже не відповідає соціально-культурним запитам сучасного суспільства. Сьогодні у світі існують сотні корпоративних університетів, які відзначаються відмовою від традиційного навчально-виховного процесу, вони є надзвичайно динамічними, мобільними і чутливими до глобальних змін. Негативом їх є брак фундаментальних знань, але вони швидко заповнюють «ніші» в освітньому процесі і тим самим тісно взаємопов'язані із ринком праці, виробничими процесами. Отже, бажаним було б, щоб і цей аспект проблеми був більш рельєфно представленим у представленій праці.

4. Здобувач слушно доводить, що дотримання в навчально-виховному процесі дидактичних принципів позитивно впливає на ефективне формування знань у майбутніх фахівців соціальної сфери, активно сприяє розвитку у них високопрофесійних та особистісних якостей, і є однією із головних умов їх самореалізації.

Вартісним є і те, що пошукувачем на високому рівні науковості визначено сутність, структуру, критерії та показники сформованості білінгвальної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. До її основних компонентів віднесено: особистісно-мотиваційний, когнітивно-операційний, професійно-комунікативний та оцінно-рефлексивний, які у діалектичному взаємозв'язку і взаємодії становлять єдине ціле. С. М. Ситніківською доведено, що білінгвальна професійна комунікативна компетентність фахівців соціальної сфери може бути належним чином сформована, відповідно до обгрунтованих критеріїв на таких рівнях: адаптаційному (низькому), адитивному (середньому), рівноправному (достатньому) та творчому (високому). Дотримання визначених критеріїв у дослідженні сприяло послідовному розв'язанню низки суперечностей теоретичного та методичного плану, які реально існують у сфері підготовки фахівців соціальної сфери.

5. Одним із важливих завдань дослідження С. М. Ситніківська вбачала розробку моделі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університеті. Така модель науково обґрунтована і міститься на с.17 автореферату та на с. 236 дисертації. Якихось серйозних зауважень вона, на наш погляд, не викликає, втім серед 6-ти важливих конструктів вірогідно мало би знайти окреме місце морально-духовному, оскільки йдеться не лише про професіонала, а й цілісну особистість. В цілому ж безумовно, модель вибудовано науково грамотно і є такою, що здатна забезпечити якісну підготовку фахівця названого профілю. Цьому слугують й обґрунтовані методичні засади такої підготовки та розроблене і широко впроваджене відповідно здійснене навчально-методичне забезпечення.

6. Виконане дисертаційне дослідження носить експериментальний характер, що уможливило авторові перевірити ефективність розробленої моделі (с. 324 - 415). Вдале застосування наукових методів дослідження дозволило дисертанту отримати нові наукові результати та зробити відповідні висновки й узагальнення. Отримані результати наукового дослідження С. М. Ситняківської ґрунтовно викладені у п'ятому розділі дисертації (с.324 - 410). Тут же вважаємо за потрібне наголосити, що ефективність методики реалізації моделі та дієвість експериментальної програми в цілому підтверджують результати збільшення кількості респондентів експериментальної групи з високим і середнім рівнем та відповідно зменшують показники низького рівня. Натомість зазначимо, що в програмі експериментальної частини роботи варто було б більш чітко визначити специфіку діагностичного інструментарію для студентів різних курсів, з метою здійснення кореляції результатів експерименту за роками навчання студентів в університеті. До позитиву виконаної наукової праці додамо ще й те, що в ній на належному рівні окреслюються перспективи розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в умовах сучасного університету та потреб суспільства.

7. Джерельна база дослідження. В дисертації використано 397 позицій використаних джерел, із них 106 – іноземною мовою, що є позитивним аспектом праці, тим більше, що всі вони конкретно задіяні у дослідженні.

Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває і реалізує основні завдання наукового пошуку автора.

Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані : основні його положення висвітлено у 57 наукових публікаціях. Зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації. У праці зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками вищої професійної освіти. Усе це та інше становить наукову новизну дослідження (с.42-43). Особливо наголошуємо на тому, що праця написана грамотною, сучасною українською мовою, що робить честь її авторові.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК :

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Теорія і методика підготовки фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університетах», є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагомим теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24. 07. 2013 року зі змінами та доповненням згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19. 08. 2015 р. та іншими інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її автор – Ситняківська Світлана Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент :

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін і соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Г. П. Васянович

Підпис професора Васяновича Григорія Петровича засвідчую:

Вчений секретар, доцент Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Р. В. Лаврецький

«11» червня 2019 року